
Folkvett

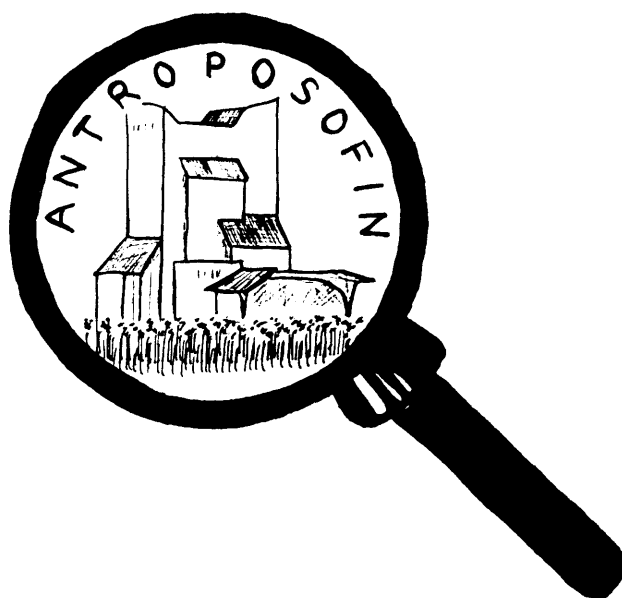

Organ för Vetenskap och Folkbildning.

Nr 4/ 1988

Tema:

Vi granskar antroposofin

Ledare: Folkvett granskar antroposofin	3
Antroposofins människosyn av Hans Isaksson	4
Månen gör ingen skillnad av René Palmqvist	11
Antroposofins raslära av Sven Ove Hansson	13
Föreningsnytt	18
Brev till Folkvett	19
Böcker	20
Notiser	22
Årets Folkbildare och Årets Förvillare	24

FOLKVETT.

Organ för Vetenskap och
Folkbildning.

Ansvarig utgivare:

Sven Ove Hansson 08/25 22 40

Redaktörer:

Pertti Poutiainen 08/58 69 92

Anna Schytt 08/10 63 03

Jonas Söderström 08/774 24 91

Adress:

Vetenskap och Folkbildning,
Box 185,
101 22 Stockholm.

Postgiro: 63 591 - 2.

Prenumeration

ingår i medlemsavgiften
100:-/år.

Övriga: 75:-

Utkommer 4 ggr per år.

ISSN 0283-0795.

En ny medlem frågade mig:

–Hur blir man aktiv medlem i den här föreningen och hur ofta har ni möten?

Han talade entusiastiskt om kampen mot pseudovetenskap i massmedia.

Det slog mig då vilken potential vi har i alla våra medlemmar som vi i styrelsen inte riktigt har uppmuntrat. Vilken massa kraft och intresse som ligger omobiliserad!

Vi har en skara medlemmar som skickar oss artiklar, brev och insändare. Några bevakar också särskilda ämnen eller tidskrifter och slår larm ibland när grodor hoppar ur kvällstidningarnas söndagsbilagor. Men vetenskapen och folkbildningen behöver fler aktiva! Och vi behöver följa upp fler händelser och granska fler medier.

Vill Du vara med och arbeta med frågor som Du tycker är viktiga? Hör av dig till styrelsen!

AS

NYA MEDLEMMAR

Stefan Torneld
Nibblev. 4
146 00 Tullinge

Karl-Ivar
Gabrielson
Järnvägsg. 25
281 31 Hässleholm

Hans Rehnvall
Storvretsv. 85
163 60 Spånga

Föreningen Vetenskap och Folkbildning bildades 1982 av människor som oroades över att ockultism och pseudovetenskap så ofta fått stå oemotsagda, och att vetenskapens metoder är så dåligt kända. Så här formuleras vår målsättning i stadgarna:

Föreningen Vetenskap och Folkbildning har till uppgift att främja folkbildning om vetenskapens metoder och resultat. Särskilt tar föreningen som sin uppgift att i en fri opinionsbildning bekämpa de felaktiga föreställningar som förekommer i frågor som kan avgöras vetenskapligt. En viktig del av den vetenskapliga folkbildningen är att klargöra vilka frågor som kan respektive inte kan avgöras med vetenskapliga medel.

Föreningen ansluter sig till den politiska demokratins principer. Föreningen är partipolitiskt neutral och neutral i religiösa trosfrågor.

Folkvett granskar antroposofin

Antroposofin är just nu mycket framgångsrik i Sverige. Antroposofernas skolor (Waldorf-skolorna) räknas av många som pedagogikens spjutspetsar. Deras odlingsmetoder (biodynamisk odling) gäller som en förebild för ett miljövänligt jordbruk. Deras sjukvård står så högt i kurs att de är ensamma om att få injicera preparat som saknar vetenskapligt dokumenterat effekt.

Antroposofernas läror står i allt väsentligt att finna i grundarens, **Rudolf Steiners**, publicerade skrifter och föredrag. Steiners utsagor ifrågasätts i praktiken aldrig av antroposoferna.

En utanförstående om öppnar Steiners skrifter måste tro sig ha hamnat i en drömvärld. Här umgås ärkeänglarna med folksjälur och tidsandar. Här ges detaljerade besked om nedsjunkna planeter. Här får man noggranna besked om reinkarnationens alla mysterier.

Men detta är ingen science fiction-värld. Det är inte heller, enligt antroposoferna, en religion. Det är, hävdar de, en vetenskap – andevetenskapen. Denna vetenskap står, heter det, över den gängse vetenskapen. Så t ex kan andevetenskapen korrigerar naturvetenskapen och tala om för den att både relativitetsteorin och utvecklingsläran är felaktiga.

Liksom andra ockulta riktningar har antroposofin dels en esoterisk, dels en exoterisk del. Med en esoterisk lära avses en lära som man helst vill hålla inom den inre kretsen. Den exoteriska läran är den som framhålls inför allmänheten.

En av de viktigaste skillnaderna mellan antroposofin och andra ockulta riktningar

är att dess exoteriska del har varit osedvanligt framgångsrik. Den har t ex varit föremål för närmast vördnadsfull uppmärksamhet från svenska riksmidier. Den esoteriska antroposofin, som ju inte gör reklam för sig, har däremot nästan inte alls uppmärksammats.

För en tid sedan bestämde vi oss för att göra ett temanummer om antroposofi. Vi upptäckte snart att en granskning av antroposofin krävde ännu mer utrymme än så. Det temanummer som du håller i handen kommer därför att följas av en serie artiklar i följande nummer, där vi fortsätter att granska antroposofin. Vi ska kritiskt granska både dess exoteriska och dess esoteriska delar, men också försöka förstå varför den är så framgångsrik.

Åk på CSICOPs konferens!

CSICOP, vår amerikanska systerorganisation, ordnar sin andra europeiska konferens i Bad Tölz, nära München, den 4 till 7 maj, 1989. Bland talarna finns James Randi och andra skeptiker från både USA och Europa. Till konferensens viktigaste teman hör:

1. "Alternativ" medicin
2. Pseudovetenskap och filosofi
3. Jordstrålning och slagrutur
4. Grafologi

Konferensavgiften är 30 DM för studerande, arbetslösa och pensionärer, 75 DM för övriga. Den som anmäler sig efter den 1 april får betala en högre avgift (50 resp 100 DM). Skicka anmälan till:

Amardeo Sarma
GWUP
Postfach 1222
D-6101 Rossdorf
Bundesrepublik Deutschland

Antroposofins människosyn

De flesta av oss har väl hört talas om Waldorfskolan, om mistelterapi, Vidarkliniken och inte minst biodynamisk odling av grönsaker.

Många, men kanske inte alla, är underkunniga om att den gemensamma nämnare bakom dessa företeelser är antroposofin – den rörelse som grundades av **Rudolf Steiner** i början av seklet. Än färre skulle väl på rak arm kunna säga tjugofem ord om vad antroposofin innebär – betecknande nog även en hel del av sådana personer som anser sig ha sympatier för denna riktning. För att bli medlem av en antroposofisk grundförening räcker det nämligen att vara ense om att antroposofin äger ett berättigande. Antroposoferna bedriver ingen mission, och går av princip aldrig i polemik i frågor som rör den egna läran.

Det följande avser att belysa frågan, huruvida detta inte är en ovanligt förnuftig hållning.

Från teosofi till människovetenskap

Antroposofin har på senare tid fått en hel del utrymme i massmedia. I ett sk hälsoprogram i TV 2 framträdde en myndig an-

troposofisk talesman från Järna och förklarade för en andäktig reporter, att rörelsens namn var sammansatt av ordet antropos, som betyder människa, och Sofia, som var vishetens gudinna. Så är det kanske inte riktigt, men ordet betyder ju ungefär människokunskap eller vetenskapen om människan.

Nu har vi ju redan en massa vetenskaper om människan (antropologi, etnologi, psykologi, medicin, etc, etc) – men antroposofin är vetenskapen med stort V och innefattar alla dimensioner av ämnet. För att förstå antroposofins anspråk härvid är det viktigt att veta, att den utvecklades som en del av den teosofiska rörelsen – där har vi ju haft så pass prominenta svenska figurer som **Selma Lagerlöf** och **Kata Dahlström**.

Vad menas då med teosofi? Ett av dess huvudsyften var att "företa en systematisk undersökning av livets och materiens mystiska potentialer eller vad som brukar kallas "ockultism". På mystisk grund skulle den smälta samman de stora världsreligionerna. Mer allmänt kan man definiera teosofi som varje systematiskt anspråk på att genom spekulation eller uppenbarelse äga direkt kunskap om det absoluta, Gudomens sanna natur, och som därur härleder fenomenvärlden. Jag menar att man kan se teosofi i dess vidaste bemärkelse som mysticismens teoretiska sida – eller mysticismen som teosofins praktiska sida.

Mycket av den moderna teosofins rötter kommer från nyplatonismen via **Paracelsus** och skomakarfilosofen **Jacob Böhmes** arbeten, som i sin tur hade stor betydelse för

Lära enligt Waldorf

TV 2

22.00

■■■ – Om inte känslan och viljan finns med spelar det ingen roll hur mycket teoretisk kunskap man har. Eleven kommer

Schelling och den tyska holistiska romantiska rörelsen som gick under namnet *Naturphilosophie*, och som var en av Goethes inspirationskällor.

Denna strömning skulle i mitten av 1800-talet på nytt befruktas av orientaliska tankeströmningar (den nyplatoniska idévärlden innehöll redan från början viktiga österländska element).

Att så skedde skyldes **Helena Petrovna Blavatsky**, en rysk adelsdam som genom klokt giftermål tidigt blev änka och företog resor till Tibet, landsteg med **Garibaldi** i Italien mm. Hon anlände så småningom till USA fylld av nya friska idéer, som hon

Helena Petrovna Blavatsky
(1831-1891)

hämtat i Indien, framför allt om själavandring, karma och om hemlig visdom som under århundradena vidareförts av s k mahatmor, med vilka hon ansåg sig stå i kommunikation.

I USA stod intresset för spiritismen i sitt flor i mondäna salonger, och madame Blavatsky gjorde stor succé. Det teosofiska sällskapet bildades 1875 av henne och en överste **Olcott**. Deras ambitioner var globala och innefattade bl a studiet av det ockulta.

Steiner, utbrytaren

Med de nya kommunikationsmedlen stod det inte på förrän också Europa fått sina Teosofiska sällskap.

Antroposofins store lärofader, Rudolf Steiner, (1861-1925), kom i kontakt med rörelsen på 1890-talet, då han för Goethe-Schillerinstitutet i Weimar redigerade Goethes naturvetenskapliga arbeten. Dessa skrifter stod under ett betydande inflytande såväl från **Spinozas** panteism som från Schelling, och Steiner skulle snart komma att återfinna viktiga inslag av teosofi däri. Själv hade Steiner bakom sig relativt omfattande studier i såväl naturvetenskap och filosofi – vilket fört honom i kontakt med den nyare materialistiskt inriktade biologin. Han stod i ett skede den materialistiske naturvetaren **Ernst Haeckel** nära.

Då den tyska avdelningen av Teosofiska sällskapet bildades 1902 kallades Steiner till dess ordförandeskap. Han skulle inom ramen för den teosofiska rörelsen – som präglades av synkretism och stora inre skillnader – utveckla en egen, relativt sammanhållen lära, och 1913 bröt sig en stor del av den tyska organisationen loss från världsrörelsens huvudfåra. Med Steiner som ledare bildades den antroposofiska rörelsen med centrum i Dornach i Schweiz – än idag något av ett världscentrum för antroposofin.

Det skulle föra för långt att här gå in på skiljelinjerna mellan antroposofin och den teosofiska moderrörelsen, men förutom de obligatoriska personmotsättningarna rörde det sig förvisso främst om olika inställning till modern vetenskap, till kristendom, men också till spiritismen, ännu vid tiden för första världskriget en ganska utbredd företeelse.

Den inre kunskapsvägen

Steiner kallar sin lära "andevetenskap" eller "ockult vetenskap" och uttrycker därmed sin vilja till syntes (på andlig grundval) av ockultism och modern vetenskap. Han betraktar medeltidens ockulta rörelser som andliga höjdpunkter, från vilka utvecklingen under den nyare tidens vetenskap-

"Antroposofin är en forskningsmetod som syftar till fördjupad medvetenhet om vad människan är".

(ur föreningen Nytänkarnas höstprogram 1988)

liga uppsving snarast representerade ett steg tillbaka, en insnävning av den mänskliga kunskapen, en självstympning. I hegelsk anda betraktar han emellertid denna tillbakagång som logiskt nödvändig, och nutidens materialistiska och empiricistiska inskränkthet såsom en nödvändig ansats inför det stora språng framåt som antroposofins syntes innebär.

Steiner föreger i sina skrifter den största respekt för den empiriska kunskapsvägen, vilken dock måste syfta till att klarlägga varats andliga väsen. Den insikt han ådagalägger i sina verk baseras emellertid framför allt på ett annat slags erfarenhet av verkligheten bakom fenomenen – ett speciellt slags "imaginativt" tänkande där de andliga objekten omedelbart framstår för hans åskådning. Steiner menar att denna alternativa kunskapsväg står öppen för var och en som systematiskt är beredd att träna upp sitt tanke-, viljo- och känsloliv. Inom den antroposofiska rörelsen synes det emellertid inte som om någon av Steiners efterföljare

Rudolf Steiner (1861-1925), österrikisk skriftställare och tänkare.

på denna kunskapsväg tillnärmelsevis nått samma omfattande och djupa resultat som han själv. Därför är den moderna antroposofin, vad gäller utsagor och insikter om tingen bortom fenomenen, fortfarande i allt väsentligt beroende av en enda mans auktoritet. Rudolf Steiner åtnjuter inom den antroposofiska rörelsen en oomstridd ställning, och hans porträtt förekommer överallt, där antroposofier är församlade.

Det säger sig självt, att det för oss, som blott har tillgång till våra fem sinnen och en begränsad tid (och dito intresse) att sätta oss in i den antroposofiska läran, är en väldig, och i grunden kanske hopplös uppgift att på några få rader sammanfatta den. Tre principer framstår emellertid som tämligen centrala i antroposofiskt tänkande:

1. Varats grund är *andlig*. De andliga objekten för en självständig existens och är tillgängliga för direkt åskådning för de invigda. Härav drages följsatser rörande själens odödlighet, själavandringlära mm.

2. Alla substanser är i högre eller lägre grad besjälade och står i ett inbördes *samband*. Endast de lägsta substanserna är underkastade naturlagarna, som vi känner dem, och dessa lagar har endast lokal giltighet. Via kosmiska krafter står vi i förbindelse med och påverkas av världsalltet och astralsfären.

Människan, som är ett andligt väsen, är endast vad gäller en aspekt, den s k fysiska kroppen, underkastad naturlagarna.

3. Allting är stätt i *utveckling*. Å ena sidan utvecklas jorden och universum genom upprepade reinkarnationer, varav den senaste tog sin början med mysteriet på Golgata. Människosjälens utvecklas likaledes genom ständiga reinkarnationer. Också den enskilda individen genomgår en intressant utveckling genom upprepade metamorfoser. Eftersom just denna senare insikt ligger till grund för Waldorf-pedagogiken skall vi först ta upp antroposofins lära om individens utveckling. I nästa nummer av Folkvett kommer vi att beröra antroposofins syn på biodynamik och medicin.

Tänk med tänderna

Den empiriska vetenskapen har aldrig nått längre än till att betrakta människans *fysiska kropp*, varav det själsliga blott betraktas som ytfenomen.

Men människan äger också en *eterkropp* av formativa livskrafter, liksom fö djur och växter. Hon äger därtill en astralkropp (liksom djuren) vilken domineras av känslökrafter. Astralkroppen är inte bunden av naturlagarna. Vid insomnandet rör sig astralkroppen fritt i tid och rum, vilket vi upplever som drömmar. Vår fjärde kropp

är den viktigaste, *själen* eller "*jaget*" som enligt antroposoferna är odödligt och först några timmar efter döden lämnar kroppen i avvaktan på sin återfödelse.

Vi föds inte med alla dessa fyra kroppar, eller *väsensled*, fullt utvecklade. Det

"Waldorfpedagogiken har en mycket speciell och genomtänkt syn på barnets utveckling."

(Presentation av tv-program om Waldorfskolor, DN 7/12 1988)

nyfödda barnet är i allt väsentligt en fysisk individ, underkastad omgivningens naturkrafter. Det är eterkrafterna som driver fram *tänderna*, framkallar *tandömsningen* och utvecklar *tänkandet*. I tänderna ligger just den kraft som själsligt tar sig uttryck i tänkande. Denna process dominerar de sju första åren av vårt liv.

Sedan människan i sjuårsåldern fått sina tänder frigör sig nämnda eterkrafter från sina tandalstrande uppgifter och hjälper därefter till att utveckla det fria tänkandet, inte längre som en fysisk kraft, utan

som en rent eterisk kraft. Av denna anledning anser antroposofin att tandsprickning och tandsjukdomar står i ett intimt och betydelsefullt samband med barnets själsliga

utveckling – att barnet i viss bemärkelse tänker med sina tänder. Tanderna blir också viktiga hjälpmedel för att utveckla tänkan-

det efter sjuårsåldern, bl a genom att möjliggöra uttalet av t och d. Dessa konsonanter är ju vad som inom fonetiken kallas dentaler och ingår ofta i ord som betecknar tingen i omvärlden – t ex "det", "that", "das", ryskans "tot" osv. Det är dock oklart, huruvida Steiner egentligen menar att det utan hjälp av dessa konsonanter skulle vara skulldigt omöjligt att peka ut föremål i omgivningen.

Mellan sju och fjorton års ålder utvecklar eterkroppen känslolivet. Till att börja med är detta intimt knutet till den fysiska kroppen. Alla känslor hos barnet har täta korreler i inre sekretion, andning, cirkulation. Denna utveckling kulminerar med könsmognaden kring fjortonårsåldern. Då uppnår känslolivet sin självständighet i förhållande till det rent fysiska. Så till den grad avskiljer sig nu eterkroppen från den fysiska kroppen, att ynglingens eterkropp vid fjortonårsåldern äger kvinnliga former, medan flickans har manliga.

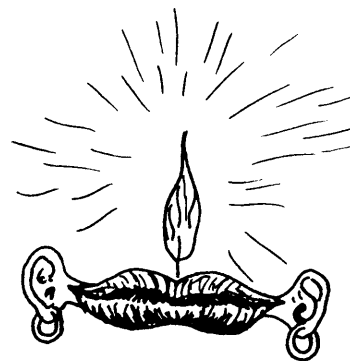
Astralkroppen och läpparna

Samtidigt utvecklas emellertid nu en tredje kropp – eller ett tredje väsensled – astral-

kroppen. Denna är något mer själslig än eterkroppen. Den utgör människans andra översinnliga väsensled. Vid fjorton-femtonårsåldern avskiljes astralkroppen och blir också den självständig gentemot den fysiska kroppen.

Läpparna utgör ett yttre centrum för manifestationerna av denna process. På en sjuåring rör sig läpparna som ett utslag av rent organisk aktivitet – blodcirkulationen går ut i läpparna och sätter dem i rörelse. Vid trettonårsåldern rycker känslolivets själsliga aktivitet in och rör läpparna som genom individens fria val.

Liksom det *tankemässiga* i språket tog sig uttryck i dentalerna *t* och *d* blir det nu

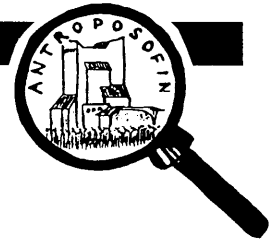

Läppar (fritt efter Salvador Dali).

utvecklingen av labialerna, läppljuden *b* och *p* (som i "puss" eller "baccio") som betecknar läpparnas övergång från organisk till själslig verksamhet.

Den följande sjuårsperioden fram till vuxenblivandet vid 21-årsåldern kännetecknas bl a av viljelivets utveckling. Fram till det tjugonde och tjugoförsta levnadsåret är viljan beroende av hur andningen överföres i blodcirkulationen och hur denna i sin tur, genom den inre eld som alstras däri, begagnar rörelseapparaten, armar och ben, då människan rör sig och visar viljeyttringar.

Fram till denna ålder är människan väsentligen underkastad tyngdkraften, och därför inget självständigt väsen. Ännu dominerar hos blodet blodkropparnas tyngd, ty dessa innehåller järn och drages nedåt genom gravitationen.

Nu vid tjugooettårsåldern erhåller individen liksom en stöt underifrån varigenom en uppdrift äger rum i blodet. Därför sätter människan fötterna i marken annorlunda efter tjugooårsåldern än före. Hon blir ett i sig slutet väsen, som paralyserar de nedåtströmmande gravitationskrafterna genom uppåtströmmande krafter. Tidigare har alla hennes tillväxt- och utvecklingskrafter strömmat från huvudet och nedåt.

Viljans riktningar

Dessa förskjutningar i kraftförhållandena har en fundamental betydelse för individens utveckling, och därmed för hela uppfostringsväsendet. Ty all vilja verkar nedifrån och uppåt, allt tänkande uppifrån och nedåt – från himlen mot jorden går tänkandets riktning, från jorden mot himlen går viljans riktning. I den för uppfostran centrala perioden mellan sju och fjorton år måste i synnerhet dessa riktningar sättas i relation till varandra.

Om man vill komma i kontakt med människan utifrån tänkandet måste man ta vägen via det konstnärliga. Om man vill närma sig människan utifrån det andliga måste man gå tillväga i en religiös stämning. Uppfostran mellan det sjunde och fjortonde året kan därför endast bli sant mänsklig om den i et närmaste förvandlas till en religiös kulthandling. Pedagogiken måste berikas med konst och religion.

Det var utifrån denna grundsyn Steiner utvecklade sitt pedagogiska program, som han tillämpade på enstaka elever ur förnäma hem i Wien i slutet av 1800-talet. Det

var också utifrån denna syn han gick till verket, då han av direktören för cigarettfabriken Waldorf-Astoria i Stuttgart 1919, Emil Molt, ombads organisera undervis-

"Inga direktiv från stat, kommun eller fack får vara vägledande, utan endast de lagbundenheter som råder i barnets utveckling."

(Presentation av tv-program om Waldorfskolor, DN 7/12 1988)

ningen för de anställdas barn. Waldorfpedagogiken har därefter blivit en internationell rörelse med över 300 skolor på olika nivåer världen över. I Sverige finns förutom Kristofferskolan i Stockholm med 600 elever, waldorfskolor i Göteborg, Örebro, Lund, Delsbo, Umeå, Norrköping. Man utbildar sina lärare vid Rudolf Steiner-seminariet i Ytterstjärna, där årligen 180 elever antas utan formella krav på förkunskaper. Vid seminariet finns en jordbrukslinje, en eurytmilinje, en konstnärlig linje och en läkepedagogisk linje.

Waldorfskolorna finansieras med terminsavgifter (som 1984 på Kristofferskolan uppgick till 3 150 kronor per barn och läsår), genom föräldrainsatser i form av frivilligt arbete samt sedan några år, efter riksdagsbeslut, genom statsbidrag.

Rudolf Steiner utvecklade även en speciell syn på människans förhållande till miljön samt på läkekonsten. Dessa skall vi ta upp i nästa avsnitt av denna artikel, i nästa nummer av Folkvett.

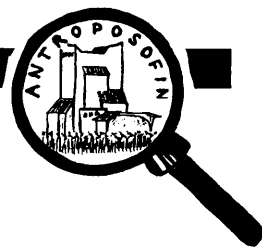
Hans Isaksson

Artikelförfattaren är läkare verksam vid Södersjukhuset och medlem i Vetenskap och Folkbildning.

Detta är den första av två artiklar som bygger på ett föredrag som han presenterade vid föreningens medlemsmöte den 26:e november 1987.

Antroposofisk potatis:

Månen gör ingen skillnad

Till skillnad från många andra ockulta läror drar antroposoferna praktiska konsekvenser av sina läror, bl a inom jordbruk.

I den antroposofiska jordbruksteorin biodynamisk odling bestäms plantering/sådd, rensning och skörd av månens läge, angivna i en av antroposoferna uträknad "Såkalender".

Teorin är intressant, eftersom den (om den är korrekt) kan ge en svältande värld större skördar, utan ekonomiska insatser. Den är också testbar, och Ultuna Lantbrukshögskola har gjort några försök där konventionell odling jämförts med biodynamisk (Josef Dlouhy, Lantbrukshögskolans meddelanden A 272, 1977).

Han fann att biodynamiskt odlad potatis hade bättre smak, bättre kokningskvalitet, bättre lagringsduglighet, men lägre skörd, och det förekom mer ogräs än vid konventionell potatisodling.

Jag var intresserad av att jämföra biodynamiskt odlad potatis med giftfritt odlad potatis, utan hänsyn till Såkalendern. Jag kunde inte finna att någon sådan jämförelse hade gjorts, varpå jag försökte själv. Jag vill påpeka att mina försök enbart var avsedda för mig själv, mina vänner och bekanta.

Jag genomförde en tioårsserie, där jag omväxlande odlade enbart giftfritt (GF), enbart biodynamiskt (BD), och (några år) båda jämsides.

Försöken:

Odlingarna är belägna på Rådmansö, och består av två stycken lotter á 55 m². Jorden är svartmylla och mycket bördig med stort mikroliv, och har inte på 20 år (enligt oberoende rykten: aldrig) haft konventionell

odling (dvs med konstgödsel eller gifter.)

Jag använder växelbruk (grönsaker – ärtor, som gröngödsel – potatis) och naturgödsel (komposterat trädgårdsavfall med bl a kogödsel). pH-värdet är c:a 7.

BD-potatisen sattes, kupades, rensades och skördades enligt Såkalendern. Arbetet med GF-potatisen skedde de dagar då Såkalendern avrådde från arbete med potatisen. Båda odlingarna fick lika stor omsorg.

Potatissorterna var desamma för både BD och GF:

År 1 - 8

tidig sort: Ulster Chieftain
sen sort: Bintje

År 9

tidig sort: Early Puritan
sen sort: Bintje

År 10

tidig sort: Early Puritan
sen sort: Grata

Potatisen bedömdes med femgradig skala:

- 1 = mycket dålig
- 2 = dålig
- 3 = normal
- 4 = bra
- 5 = utmärkt

Som jämförelse med handelns potatis, bedömer jag den som smak: 2 och hållbarhet: 1 (i undantagsfall: 2).

För att förekomma antroposofisk kritik av kategorin "dina vibrationer var inte de rätta, dina tankar är negativa" etc, vill jag påpeka att jag tänkte så vackra tankar jag är mäktig och sökte känna mina bästa vibra-

tioner komma fram, då jag behandlade mina biodynamiska odlingar.

Resultaten framgår av nedanstående tabell:

År	Odlingsmodell	Skörde- storlek	Hållbarhet	Smak
1	GF	3	3	1
2	GF	3	4	4
3	BD	5	4	4
4	BD	4	4	4
5	BD	4	5	4
6	GF	4	5	4
	BD	4	5	4
7	GF	2	5	4
	BD	5	5	4
8	GF	1	1	2
	BD	1	1	2
9	GF	4	5	4
	BD	2	5	4
10	GF	4	4	4

Kommentar:

År 1:s dåliga hållbarhet berodde på fel i lagerutrymmet.

År 8:s dåliga siffror berodde på regn, större delen av skörden regnade bort.

Som väntat skiljer sig siffrorna – speciellt skördesiffrorna – mellan de olika åren. Vädret är som bekant olika år från år, och någon jämförelse år från år är vansklig att göra.

Dock kan man se att "goda" år är

skördeutfallet lika för GF och BD (åren 3, 4, 5 och 10). Likaså är "dåliga" år (år 8) lika dåliga för BD och GF.

Intressant är skillnaderna samma år, där år 7 BD ger markant större skörd och år 9 GF ger större skörd. Jag kan inte ge någon god förklaring till detta.

Josef Dlouhy fann mer ogräs i BD än i konventionellt odlad potatis. Jag fann ingen skillnad mellan BD och GF; ogräs-mängden var i båda fallen ringa. Inga insekts- eller andra angrepp kunde iakttas.

Hållbarhet och smak är identiska.

Slutsats:

Biodynamisk odling och giftfri odling är likvärdiga. Därav följer att Såkalenderns planterings-, rensings-/kupning- och skördedagar är utan betydelse.

René Palmqwist

Antroposofins raslära

Antroposofin innefattar en esoterisk lära, dvs fördolda sanningar som de invigda kan få tillgång till. Sådan kunskap sägs finnas främst i Rudolf Steiners skrifter.

Antroposofins esoteriska läror handlar om andeväsen och om den materiella världens dolda andliga egenskaper. Rudolf Steiners ut-sagor om sådana ting ifrågasätts i praktiken aldrig inom antroposofin.

Den främsta kunskapskällan om den esoteriska antroposofin är Steiners s k föredrags-cykler, en mäktig samling texter som handlar om de mest skiftande ämnen. Antroposoferna anser inte att oförberedda människor kan förstå dessa skrifter. De gör därför inga ansträngningar att sprida dem. Tidigare hölls många av dessa texter också strängt hemliga.

Jag har emellertid tagit mig före att studera Steiners föredragscykler och andra Steiner-skrifter. Den första rapporten till Folkvetts läsare ska handla om Steiners raslära.

Varför är negrer svarta?

Rudolf Steiner återkom gång på gång till frågan om de olika människorasernas uppkomst och egenskaper. Detta är inget bitema i hans skrifter, utan en viktig del av hans stora historieskrivning om mänsklighetens utveckling och skickelse.

De fysiska kännetecknen på att tillhöra en viss "ras" förmedlas som bekant genom arv. Men enligt Steiner (som inte trodde på den biologiska utvecklingsläran) var det först under senare tid som raskännetecknen blivit ärftliga. Hans andevetenskap hade nämligen visat att "i det förgångna frambringades raskännetecknen av den plats där människor föddes".¹

Han gav också ganska detaljerade besked om hur raskännetecknen hade uppkommit. I negerns fall härstammade de från krafter som utgick från "en punkt som ligger i Afrikas inre. Från denna punkt verkar så att säga alla de krafter utstrålande från jorden, som särskilt ingriper på människan under hennes första barndomstid".² Denna punkt påverkar därigenom "de människor som genom hela sitt liv är helt beroende av dessa krafter, så att denna punkt fortvarigt präglar dem med de första barndomskännetecknen. Detta är ungefärligen en karaktäristik av alla de människor - vad gäller deras raskaraktär -

som så att säga får de bestämmande krafterna ur marken vid denna punkt. Det som vi kallar den svarta rasen är väsentligen betingat av dessa egenskaper".³ Svarta människor var alltså, enligt Steiner, barnsliga.

I ett annat sammanhang beskrev han de svarta som "de sista resterna av den människogrupp hos vilka näringssystemet är förhärdat",⁴ och i ytterligare ett sammanhang skrev han:

"Men de människor som alltför svagt utvecklats sitt jag-väsen, som var alltför utsatta för solens inverkan, de var som växter: de avsatte under sin hud alltför mycket kolartade beståndsdelar - och blev svarta. Därför är negrarna svarta."⁵

De asiatiska folken

De gulhyade människorna i Asien är enligt Steiner betingade av en punkt på jordytan som förser dem med "människans senare ungdomskännetecken".⁶ Dessa människor är, menade han, försedda med en alltför inåtvänd folkkaraktär:

"Se på dessa färger, med början hos negeren och fram till den gula befolkning som står att finna i Asien. Därav har ni där kroppar, som återigen är fodral till de mest olika själar, med början i den helt

"den helt passiva negersjälen"

passiva negersjälén, som är fullständigt hängiven omgivningen, den yttre physis, till den passiva själens andra nivå i Asiens olika delar.”⁷

Steiner tvekade inte heller att döma ut olika enskilda asiatiska folkslag. Hunnerna beskrev han t ex som ”de sista resterna av gamla atlantiska folk. De står i djup dekadans, som yttrar sig i en förruttnelse av deras astral- och eterkroppar”.⁸ Vidare fanns det ”sådana människor, som därigenom är degenererade, att nervsystemet förhärdades på alltför tidigt stadium och inte förblev mjukt tillräckligt länge - de sista resterna av dem är den malayiska rasen”.⁹ Ett annat slags förhärdning gav upphov till de mongoliska ”lägre folkklasserna”.¹⁰

De utdöende indianerna

Men den människoras som fick minst nåd i Steiners ögon var indianerna. Även dessa var förknippade med en särskild ålder i människolivet, närmare bestämt med ”de krafter som har mycket att göra med människans utdöende”.¹¹ Han beskrev dem som ”en degenererad människoras”,¹² och detta var också skälet till att de hade dukat under i så stor utsträckning:

”Det är inte på grund av européernas nycker som den indianska befolkningen har

”lägre folkklasser”

”en degenererad människoras”

dött ut, utan på grund av att den indianska befolkningen måste förvärva de krafter som ledde till att den dog ut.”¹³

Medan Afrikas svarta led av abnormt svag jagkänsla, hade indianerna det motsatta problemet. Detta var också orsaken till deras hudfärg.

”Och de har utvecklat detta Jag så starkt att det gått ända in i deras hudfärg: de blev kopparröda. De har utvecklats till dekadens.”¹⁴

Den vita rasen

Den ras som Steiner beskrev i de mest uppskattande ordalagen var - föga överraskande - den vita. I en uppräkningslista av olika raser berättade han hur de var drabbade av ”förhärdning” av olika organ. Uppräkningen avslutades med de människor som ”inte förblev vid någon förhärdningsform överhuvudtaget.” De återfanns i ”de trakter som bildas av dagens Europa och Asien.”¹⁵

I ett annat sammanhang angav han att ”de mögnaste kännetecknen förses människorna med av den motsvarande punkten i det europeiska området. Det är helt enkelt en lagbundenhet.”¹⁶

När utomeuropeiska folk visade sig framgångsrika förklarade Steiner detta med att de lärt sig av européer.

”Man hänvisar idag ofta till att japanerna genomgår en betydelsefull utveckling utifrån sina karaktärsegenskaper - det är en illusion. Det är ingen utveckling som de genomför utifrån sina egenskaper. När de i det senaste kriget segrade med de av de europeiska folken uppfunna krigsfartygen och kanonerna, så har de betjänat sig av en främmande kultur. Det är ingen vidareutveckling när ett folk har antagit sådant som sprungit ut ur ett främmande folks väsen, utan för detta måste det utveckla sig ur sitt eget väsen. Det är detta det gäller!”¹⁷

Steiner predikade en själavandringslära. Enligt denna kunde en och samma själ anta olika raser i olika inkarnationer. Vilken ras det blev berodde på dess beteende i det närmast föregående livet.

”En själ kan vara inkarnerad i en ras som förfaller, men om denna själ inte själv gör sig ond, behöver den inte åter inkarneras i en nedåtsjunkande ras, den inkarneras åter i en uppåtstigande ras.”¹⁸

Det gäller med andra ord att vara en god människa. Annars kan man bli svart eller japan i nästa liv!

”de mognaste
kännetecknen”

”inkarneras i en
nedåtsjunkande
ras”

Raslära i svensk antroposofi

Allt detta skulle enbart ha varit kulturhistoria om de nutida antroposoferna klart hade tagit avstånd från Steiners raslära. Men så är inte fallet. Tvärtom återspeglas den i skrifter och uttalanden från även svensk antroposofi av idag.

År 1979 gav föreningen för antroposofisk läkekonst (FALK) ut en skrift med titeln ”Några riktlinjer för spädbarn- och småbarnskosten.” Där beskrivs de olika människoraserna på ett sätt som starkt anknyter till Steiners idéer. Indianerna beskrivs som ”en typiskt melankolisk ras, präglad av planeten Saturnus”. Om svarta människor heter det:

”De afrikanska folkstammarna är till sitt temperament övervägande sangviniska. Afrikanen rör sig gärna och tar livlig del i allt som händer och sker.”¹⁹

Vidare:

”I motsats till indianerna har negrerna i USA klarat den vite mannens civilisation och anpassat sig till den.”²⁰

”klarat den vite mannens civilisation”

Även de asiatiska folken beskrivs i full enlighet med Steiners lära:

”Den östliga kulturen är på visst sätt flegmatisk. Den har sköna dygder i likhet med det kontemplativa betraktandet med sin stegring i meditationen, men den saknar den aktivitet, som fordras för att kunna utveckla det västliga medvetandet.”²¹

Om de nordiska folkslagen fick man veta att det ”bodde en oerhörd dådkraft i Nordens unga folk”.²²

I en artikel i den antroposofiska tidskriften Falk-bladet år 1981 heter det att ”österns människa” är ”inåtvänd, jordfjärran och lätt i lemmarna. Huden är porslinsartad, nästan genomskinlig, och blicken talar om uthållighet, tålmod och ett rofyllt inre liv.”²³

I en skrift utgiven av FALK år 1985 heter det:

”De österländska folken, särskilt de indiska, går mycket långsamt igenom medvetenhetsutvecklingen. I Grekland grundades en helt ny form av tänkande som har utbredd sig i västerlandet, men i den gamla östern, också i Kina, har denna utveckling för långa tider stannat upp.”²⁴

I en skrift av en antroposof med det svensk klingande namnet Kerstin Olsson, från år 1985, heter det:

”Riset understödjer det flegmatiska temperamentet och en inåtvänd, kontemplativ livshållning. Till utbildandet av det västliga medvetandet förmedlar inte riset samma underlag som våra egna sädeslag gör.”²⁵

Rasism?

Är då detta rasism? Med rasism brukar man i regel mena uppfattningen att människor av olika ”ras” ska behandlas olika. Detta verkar inte att vara antroposofernas uppfattning. Antroposofen Mats Wilzén har tex i en tidningsartikel framhållit att antroposoferna visserligen anser att människoraserna har olika egenskaper, men att det inte därav följer att de skulle ha olika värde:

”Vi kan intressera oss för det italienska folkkyttet likaväl som för det svenska. Värderingar nedlåter vi oss fortfarande inte till. Rasist är inte den som är uppmärksam på mänskliga olikheter, det rasistiska ligger i att värdera den ena rasen mot den andra.”²⁶

**”saknar den aktivitet,
som fordras för att
kunna utveckla det
västliga medvetandet”**

Men detta hindrar inte att antroposofernas skildring av de olika rasernas egenskaper stämmer förbluffande väl överens med de gängse uppfattningarna i vit rasism. Det borde kunna stämma till eftertanke.

Antroposoferna håller på att skaffa sig en alltmer etablerad ställning i samhället. I takt med att de lyckas med detta ökar risken att deras raslära kan användas som något slags legitimering för att man visst kan få tycka att raserna har olika psykiska egenskaper. Därför är denna fråga allvarlig, trots att antroposoferna veterligen inte är skyldiga till någon rasförföljelse.

Det bästa vore om antroposoferna kunde förmås att överge denna del av sin lära. Men mitt studium av Steiners skrifter har gjort mig pessimistisk på den punkten. Så mycket av den övriga antroposofin är sammanvävt med rasläran, att det i så fall måste bli en ganska omfattande lärorevision. Och en sådan vore, verkar det, främmande för antroposofins natur.

Sven Ove Hansson

Noter

1. R Steiner, Die Mission einzelner Volksseelen, 1910, s 4:6.
2. D:o, s 4:8.
3. D:o, s 4:8.
4. R Steiner, Welt, Erde und Mensch, 1908, s 6:16
5. R Steiner, Geisteswissenschaftliche Menschenkunde, 1908-1909, s 5:9.
6. Die Mission..., s 4:8.
7. Geisteswissenschaftliche..., s 5:10-11.
8. R Steiner, Die Theosophie des Rosenkreuzers, 1907, s 37.
9. Welt, Erde..., s 6:16.
10. R Steiner, Vor dem Tore der Theosophie, 1906, s 37. Samt: Welt, Erde..., s 6:16.
11. Die Mission..., s 4:9.
12. Welt, Erde..., s 6:16.
13. Die Mission..., s 4:9.
14. "Geisteswissenschaftliche...", s 5:14. Se även s 5:9.
15. "Welt, Erde...", s 6:17.
16. "Die Mission...", s 4:9.
17. "Welt, Erde...", s 10:13-14.
18. R Steiner, "Vor dem Tore der Theosophie", 1906, s 42.
19. -22. FALK, "Några riktlinjer för späd- och småbarnskosten", 1979.
23. FALK-baldet nr 3, 1981, s 9.
24. Uno Renzenbrink, "Näringsens andliga bakgrund - de sju sädesslagen", FALK 1985, s 11.
25. Kerstin Olsson, "Barnets näring under de första åren", FALK 1985.
26. Folkbladet Östgöten 3 juni 1985.

Hans Rehnvall föreläste

På medlemsmötet den 5/12 var det äntligen dags att lyssna till **Hans Rehnvall**, chef för Vetenskapsredaktionen vid Kanal 1 och mottagare av förra årets Folkbildar-utmärkelse. Av olika skäl hade det inte gått att ordna Hans föreläsning tidigare.

Hans Rehnvall talade om populärvetenskap i massmedia och pekade särskilt ut två försvårande faktorer:

För det första tänker journalisten i termer av händelser, sådant som sker momentant. Det är en grundläggande skillnad jämfört med vetenskapsmännens sätt att tänka.

För det andra är det mycket få journalister som har naturvetenskaplig bakgrund. Det behöver inte vara så allvarligt, men gör det svårare för dem att genomskåda en del galenskaper. Journalisterna kan lätt bli lurade att skriva om fullständigt nonsens som om det vore något att ta under övervägande, för eller emot – t ex slagrutor eller pyramidkraft.

Hans Rehnvalls visade sedan ett par exempel på olika populärvetenskapliga tv-program.

Vetenskapsredaktionen sänder idag 45 minuter program per vecka. Tittarsiffrorna har mätts två gånger, och legat mellan 1 och 3 procent tittare. Hans Rehnvall trodde att man nu kommit upp över 5 procent. Vetenskapsredaktionens program ligger mot Rapport i TV 2, som har 35 procent tittare – mest av alla reguljära program.

Vetenskapsredaktionen skall även försörja Aktuellt med vetenskapliga inslag. Vi har gjort avsevärda ansträngningar, men det borde skett ännu oftare, menade Hans Rehnvall. Finns det vetenskapliga ämnen som nyhetsreportrarna nappar åt sig själva? frågade någon. "Ja", svarade Hans Rehnvall: "Ett fall när det anses att man inte behöver någon kunskap i ämnet är ju t ex joniserande strålning."

– JS

Ny medlemsavgift

Medlemsmötet den 5/12 fastställde (som ni kan läsa i redaktionsrutan) årsavgiften till 100 kronor och prenumerationsavgiften för Folkvett för icke medlemmar till 75 kronor. Detta var en större höjning än styrelsen hade föreslagit.

Saida Anderssons förutsägelser

Sierskan **Saida Andersson** fick stor uppmärksamhet under december för påstådda förutsägelser om utredningen av mordet på **Olof Palme**. Förutsägelseerna, som skall ha gjorts under våren, finns inte dokumenterade, utan är bara redovisade i andra hand. Senare har Andersson kommit med nya, tämligen detaljerade förutsägelser i tidningsintervjuer.

Vetenskap och Folkbildning avser att noggrant granska dels de förutsägelser hon påstås ha gjort förra våren, dels följa upp de nya dokumenterade förutsägelser som hon gjort nyligen.

Randi hit i vår

James Randis besök i Sverige i höstas blev ju tyvärr inställt. Nu ser det ut som om Randi skulle komma till Sverige i vår i stället, preliminärt under april-maj. I början av maj skall han tala vid CSICOPs europeiska konferens i Västtyskland (se ledarsidan). Vi återkommer när vi vet exakt besked.

Nästa europakonferens – i Sverige?

CSICOP avser f.ö. att hålla en europeisk konferens även nästa år, 1990. Alla CSICOPs systerorganisationer i Europa, även Vetenskap och Folkbildning, kan ansöka om att få ordna konferensen.

Vad sägs om en konferens i Sverige?

Ny adress

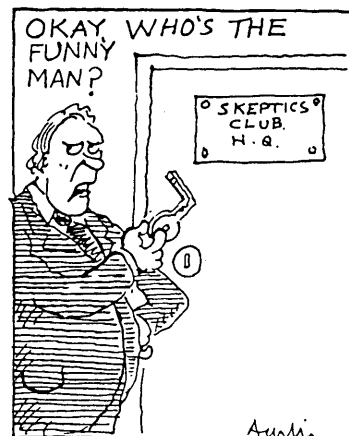
Styrelsemedlemmen **Svante Janson** har bytt adress.

Nya adressen:

Åsgränd 3

752 35 Uppsala

Telefon: 018/69 58 77

Det är ännu värre

Folkvett nr 3/88 noterar att AB publicerat tre sidor om irisdiagnostik. Folkvetts läsare kanske inte känner till det senaste i så att säga ögonvägen, nämligen den nya irisdiagnostiken. Mönstret på iris berättar nämligen hela vårt livs historia, barndomstrauman, glädjeämnen, förhållandet till föräldrarna, karaktären, talanger, svagheter med mera. I hälsolevandets häxeribransch används denna nya galenskap på hälsohemmet **Strandgården** i Falun (3 sidor i novembernumret av **Må Bra**).

En *jonisator* hängande om halsen ger negativa joner och håller damm, pollen och andra allergener borta. Man ger garanti för att allergi, luftrörsbesvär, migrän, hjärt- och sömnbesvär försvinner. Detta är naturligtvis vetenskapligt bevisat (annons i **Hälsa** 7-8/88).

En häxericentral är **Cafe Pan** i Stockholm, Nordens största helhetscenter, som har magi på programmet, till exempel medialt förmedlad kunskap i självkänedom.

Vet ni vad en *repulsator* är? Jo, ett glaskärl med regnvatten och koppar och zink i. Med denna blir skörden större och man slipper miljöförstörande gödning. Eländet saluförs av **Institutet för ekologisk teknik** i Linköping. En av forskarna som ägnar sig åt ekologisk teknik är ingenjör **Olof Alexandersson**, medarbetare i **Hälsa**.

En spökskola är **Axelsons Gymnastiska Institut** (också i Stockholm), som har annonser i hälsotidningarna. I en kan man finna 33 kurser i *cranio sacral terapi*, *heal with your hands*, irisdiagnostik för att ta några exempel.

Sida efter sida i hälsotidskrifterna är fyllda av idiotier, som jag tagit några exempel på. Men dit jag vill komma är följande:

I recensionen av min bok "Gråsuggefilosofi och hälsohysteri" (Folkvett nr 2/88) står det bland annat: "Att påvisa hälsobluffar är ett angeläget ämne, som alltför få författare och journalister (och alltför få läkare och andra sjukvårdsutbildade) gett sig in på."

Är inte orsaken att området är så okänt för de flesta? Läs igenom några årgångar **Hälsa** och **Må Bra** och skriv! Det är näst intill omöjligt för en okänd land-sortsskribent att få in något i en rikstidning med stor läsekrets. Helst bör man också ha en förtroendeingivande titel. Skriv artiklar, ni som är vetenskapligt utbildade, och nämn organet för Vetenskap och Folkbildning, Folkvett. Hälsolevandets häxeri har

fått som följd att man sprider ockultism med resultat att det nu finns sekter som Livets Ord, scientology, Hare Krishna och så vidare. Fundamentalismen breder ut sig, demonutdrivning blir allt vanligare, svaga människor faller (och mister sina pengar). Och det finns nu utbildade suggestologer. Vi står inför en avgrund av vidskepelse.

Karl-Ivar Gabrielson
Hässleholm

Är medvetandet fysiskt?

Som medlem skulle jag vilja ställa en fråga som bör utredas, nämligen vilken status begreppet medvetande har för närvarande inom naturvetenskapen (fysiken). Jag hänvisar till ett citat från sista sidan i förra numret av Folkvett:

"...de stora problemen är väl att förklara vad 'medvetande' och 'vilja' egentligen är. Och då är i (som SOH också säger) långt bortom fysiken."

Menar Staffan Söderhjelm att medvetandet är ett konstaterat fenomen som är utanför vetenskapens (den nuvarande vetenskapliga metodens) räckvidd?

I så fall uppfyller det definitionen på ett konstaterat paranormalt fenomen och skulle alltså berättiga till Randis belöning på 10.000 dollar!

Varför räkna med någonting utanför vetenskapen? Varför på förhand bestämma sig för att vissa saker kommer vi aldrig att få veta? kan man vara säker på att gränsdragningen mellan fysik och metafysik är så kvalificerad och definitiv? Vem känner naturens nycker så väl att han för all framtid kan definiera en vetenskaplig metod som inte behöver korrigeras när vi tränger ner i underliggande kunskapsskikt? (Kom ihåg relativitetsteorins inverkan på filosofin!)

Förutom dogmatiseringsfaran inom vetenskapen vill jag varna för New Age-infektering från "helhets-syn"-snubbar som påstår att det kan uppstå grundläggande nya fenomen i ett system bara på grund av komplexitet. Detta är absurt och det verkliga grundskottet mot vetenskapen. För finns det något mer grundläggande för vetenskapen än att saker kan förklaras utifrån sina förklaringsgrunder? Vad skulle de annars förklaras utifrån?

Till kamp mot holismen! Holisterna känner man igen på deras missbruk av ordet "helhet". När detta ord hörs är det skäl att vara på sin vakt!

Göran Eriksson
Svalöv

Alternativt frisk från cancer

"Det här är bra. Underbart. Vilken feber! Du är vacker med den här febern."

Penny Brohn, författarinna till boken "Mina goda jättar. Frisk genom alternativ medicin – en kvinnas kamp mot sin bröstcancer" (W&W), befinner sig på Ringerbergkliniken i Tyskland. Hon har hoppat över frukosten för den varje vecka återkommande intravenösa injektionen av colibakterier.

Det är den åtföljande febern som kommenteras av doktor Issel, chef på kliniken. Patienten säger sig vara något tveksam till behandlingen, hon undrar om inte hjärnan "höll på att smälta". "Nej, nej," säger dr Issel, "cancercellerna, de tycker inte om hetan, de dör före Dig."

Till rutinerna hör även kaffelavemang. "Varje dag", skriver författarinna, "hämtade jag kannan med den ångande brygden". Att dricka kaffe är förbjudet enligt de flesta "holistiska cancerregimer", medan däremot intagande motsatta vägen är viktigt. Kaffet absorberas via tjocktarmen och får gallblåsan att släppa ut gifter vilket är viktigt för att stärka levern. I övrigt ingår en kall avrivning varje morgon, vitamin- och mineraltillskott samt homeopatiska medel i terapiarsenalen.

Penny Brohn är sparsam med medicinska data i sin bok, men tolkar jag hennes sjukhistoria rätt så har en cancerknöl diagnosticerats i ena bröstet. Ett försök görs att enbart avlägsna tumören och spara bröstet, men all tumörvävnad kan inte tas bort i det begränsade ingreppet. Författarinna erbjuder operativt avlägsnande av hela bröstet följt av strålbehandling. Hon avböjer och ägnar istället en stor del av de följande sex åren (fram till dess att boken skrivs) åt att besöka olika institutioner utanför samhällets sjukvård och genomgå terapier som inte har

någon visad effekt mot bröstcancer.

Efter fyra år känner hon en ny knöl i bröstet. Provtagning visar att knölen borde reagera på hormonbehandling. På en klinik i Mexico, där författarinna bl a tar injektioner av extrakt från aprikoskärnor, övertalas hon att även äta Tamoxifen, ett verkamt hormonpreparat. Då boken skrivs har tumörerna i bröstet mjuknat och författarinna fortsätter med en rad olika "alternativa" terapier förutom hormonbehandlingen.

Boken är ostrukturerad, något svårläst och språket är slarvigt. Den är troligen skriven och översatt under tidspress. Trots det tror jag boken kan vara av värde för de som intresserar sig för vad som brukar kallas "alternativ medicin".

Undermedlen, och den föreställningsvärd som vidhänger dem, är desamma från land till land. Penny Brohn injicerar bl a Iscador, ett mistelpreparat som även säljs i Sverige, och kostråden känns igen från en del svenska hälsohem. Författarinna har startat ett "Cancer Help Centre", invigt av prins Charles, som fått uppmärksamhet i svensk press.

Penny Brohn tycks till stora delar sakna distans till sig själv och de terapier hon beskriver. Boken erbjuder därför ett bra råmaterial för den som vill försöka förstå varför en individ avstår från verksam behandling (med god chans till livslång tumörfrihet), för att istället med utsätta sig för ibland mycket besvärliga "alternativa" behandlingar. Den illustrerar även hur företeelsen kan skildras massmedialt; "Frisk (min kursivering) genom alternativ medicin" är undertiteln på bokens framsida.

– Gunnar Steineck

Gunnar Steineck är underläkare vid Radiumhemmet i Stockholm och ledamot av Vetenskap och Folkbildningsstyrelse.

Nu har vi dem på plats - bokstäverna!

Du håller återigen ett försenat nummer av Folkvett i din hand. (Detta är faktiskt nummer 4/88). Vi beklagar förseningen. Materialet har faktiskt legat nästan färdigt en tid, men vi har haft bekymmer att förvandla ettor och nollor till bokstäver på ett papper. Nu finns dock alla bokstäverna på vita pappersark (och står förhoppningsvis i rätt ordning!) Enda undantaget blev en sida med bokrecensioner som skulle ha utgjort denna sida. Men till nästa nummer lovar vi att den kommer med.

Apropå kommande nummer så har vi ambitionen att ge ut fyra nummer till i år. Vi tycker att tidningen har en viktig funktion att fylla i föreningen, men vi skulle vilja att den i ännu högre grad än tidigare verkligen var en medlemstidning. Men lite fler bidrag från våra medlemmar skulle tidningen säkert bli både trevligare och innehållsrikare. Då är också chansen större att vi ska kunna få ut fyra nummer till under året.

Tag gärna kontakt med någon av oss i redaktionen om du har något som du vill dela med dig av till Folkvetts läsekrets!

Redaktionen

BYTE I ROPSTEN?Från tefat
till t-bana

Tefatsmännen studerar oss jordlingar, brukar det heta. Men vad skulle vi kunna lära dem? Vi har en ny teori: kosmos saknar uppenbarligen kollektivtrafik.

I tidskriften UFO-information nr 4/1987 berättades om ett sensationellt fenomen i Stockholms tunnelbana. Där "kan det enligt vittnesuppgifter finnas ett okänt folkslag. De kännetecknas främst genom sin bleka hy, som är mer grå än vit. Dessutom talar de ett språk som påminner om 'LINUS PÅ LINJEN'. Enligt säkra vittnesuppgifter bär de mörka kläder och hatt."

Tidskriften återger en rapport från ett vittne som mött dessa herrar den 14 oktober 1987 på T-banan mellan Gärdet och T-centralen. Herrarna såg gråaktiga ut i ansiktet. Så här berättade vittnet:

"Jag blev ordentligt rädd och ville genast lämna vagnen. Men just då startade ekipaget, och jag blev inte mindre rädd då en av herrarna plötsligt ramlade över mig. Han verkade vara ovan att utsättas för hastiga gravitationsförändringar i sidled."

Detta hände vid tiotiden på förmiddagen. Men det var inte slut på märkliga upplevelser.

"Senare på kvällen, vid 17.10-tiden, såg jag en ovanligt stark, stjärnliknande ljuspunkt som till en början stod helt stilla på himlen, men som senare rörde sig över Gär-det helt ljudlöst från väst till öst."

Tidskriften UFO-Information tog dessa uppgifter mycket seriöst och meddelade sina läsare att man var intresserade av fler uppgifter om dessa fenomen. "Om någon har sett mer som stämmer in på detta, så hör av er till oss med gott förtroende."

Om någon kan förklara hur ufo-logerna lyckas ta dessa uppgifter på fullt allvar, så hör av er med gott förtroende till Folkvett.

- SOH

GAMLA NYHETER:Rysk New Age
redan sjuttio år

Ännu en bekräftelse på att "New Age" bara är sopor från historiens skräphög, som Marx sa (eller var det Lenin?). Den new age-inriktade föreningen Nytänkarna erbjuder i sitt höstprogram 1988 en resa till "Ryssland". Inte särskilt nytänkt, med tanke på att staten Ryssland upphörde att existera för omkring 70 år sedan.

-JS

(Möjligen är denna notis orättvis. Alla kan göra fel. Jag kan t ex stava fel till Schweiz, som i förra nummeret.JS)

HOMEOPATI:Förtunning i
arbetsmiljön

I Svenska Dagbladet 17/7 1988 föreslog homeopaten Birger Dalén att homeopatins metoder ska införas i företagshälsovården. På detta sätt, trodde han, skulle den höga sjukfrånvaron bringas ned.

Några dagar senare (22/7) gick professor David Ingvar till svaromål, och påtalade att några som helst bevis hittills inte framkommit för att homeopatin skulle ha någon effekt. Samtidigt uttryckte han sin oro över alternativmedicinutredningen, som han menade vara "befolkad av en del parlamentariker som ej har förstått vad rationellt tänkande är, än mindre förstår att värdera eller se värdet i vetenskapliga resonemang."

-SOH

INGA GENVÄGAR:Den som sover,
lärt sig inte

USAs armé tillsatte för ett par år sedan en grupp bestående av fjorton av landets främsta psykologer för att studera s k okonventionella metoder att förbättra den psykiska funktionsförmågan. Gruppens uppgift var helt enkelt att svara på frågan: Vilka av dessa metoder fungerar?

De metoder som fungerade, enligt kommittén, var s k biofeedback. Några timmars träning räcker för att man ska lära sig att något öka hudtemperaturen i händerna. Med några dagars träning kan man också lära sig att sänka pulsen. Någon praktisk användning av dessa förvärvade förmågor har dock inte redovisats.

Inlärning under sömn fungerade betydligt sämre. Visserligen kan försökspersoner lära sig en del från bandspelare som går på natten, men det sker på bekostnad av sömnen! Detta har konstaterats genom att man har tagit EEG på försökspersonerna. Ju mer man lär sig under natten, desto mindre verklig sömn får man.

Övriga metoder som kommittén studerade förkastades. Detta gäller också paranormala metoder.

- SOH

(Källa: Scientific American, augusti 1988.)

ALTERNATIV MEDICIN:

Många skadas

Svenska Läkaresällskapet har genomfört den första svenska undersökningen av skadeverkningar av behandling med sk alternativ medicin. Resultaten visar på ett överraskande stort och allvarligt skadepanorama, säger Läkaresällskapets ordförande **Harry Boström** i en intervju i *Läkartidningen* 43/88.

Undersökningen bygger på en enkät till ett stort antal klinikchefer inom invärtesmedicin, reumatologi, onkologi neurologi och pediatrik.

Enkäten uppdagade omkring 150 fall av skador, komplikationer och biverkningar efter olika typer av "alternativ" behandling. Bland fallen finns svåra njurskador, förlamningar och till och med dödsfall. Komplikationer efter misslyckad kiropraktorbehandling och efter olika dieter är två typiska områden.

Det finns några rapporter om alternativ behandling av småbarn. Enligt kvacksalverilagen får endast legitimerade läkare behandla barn under åtta år. Ett par fall av felbehandling av barneksem, som lett till svårt lidande, finns med i rapporter, liksom försök att ersätta insulin till barn med diabetes med vegankost.

–Sådan terapi kan jämföras med ren och skär misshandel, säger **Harry Boström**.

Boström påpekar också att patienter som felbehandlas av "alternativa" terapeuter sällan skyddas av patientförsäkringen. Det finns heller ingen ansvarsnämnd eller annan kontrollinstans att anmäla skadeverkningar till.

Undersökningen kommer att föreläggas alternativmedicinkommittén.

–JS

ALTERNATIV MEDICIN:

Dyrare, men inte bättre

22 procent av barn med svåra allergier eller astma säger att de prövat alternativa behandlingsmetoder. Det visar en undersökning av 141 barn med sådana sjukdomar i Värmland.

Drygt hälften var nöjda med behandlingen, och ansåg resultatet vara "ganska gott" eller "mycket gott". Drygt 80 procent av barnen tycker att den konventionella behandlingen gav samma effekt.

Hälsokostpreparat var den vanligaste typen av behandling. Homeopatmediciner var nästan lika vanliga.

Resultaten var i stort sett desamma för de olika behandlingarna. Något fler var missnöjda med homeopatmedicinerna.

Knappt hälften av barnen hade fått betala mellan etthundra och femhundra kronor för behandlingen. Lika många mer än 500 kronor. De som fått betala mest för behandlingen var mest nöjda. Å andra sidan har många uppgett att de slutat med den alternativa behandlingen därför att den var för dyr.

De barn som prövat alternativa behandlingar har inte haft värre problem än de som nöjt sig med vanlig behandling.

Sjutton barn var yngre än åtta år när de behandlades. Detta är olagligt.

– JS

(Källa: *Läkartidningen* 43/88)

A great many open minds should be closed for repairs.

– *Toledo Blade*

Ett mirakel

För någon tid sedan sammanträffade jag i ett mindre sällskap med en pensionerad biskop. Även om biskopar vanligtvis inte hör till mitt normala umgänge, var denne emellertid en gemytlig prästman, känd för sin socialistiska och över huvud taget kritiska inställning till såväl kyrka som samhälle. Bland annat berättade han en liten historia om två av sina meningsfränder, den ene biskop i Sverige, den andre i Finland.

Den svenska biskopen var inbjuden till sin finska kollega, för att på dennes lantställe tillbringa några dagar. En stilla solig dag var programmet att ro ut på en näraliggande sjö till en liten holme och där förtära en medhavd måltid.

När de närmar sig holmen får vår svenske biskop, som satt vid årorna, plötsligt se hur hans broder kliver ur båten – och börjar gå på vattnet mot stranden. Han kunde inte nog förvånas över denna bedrift, men menade att kan han så kan naturligtvis också jag, varpå han kliver över relingen, ställer sig på vattnet – och sjunker ner ända till prästkragen.

När han sent omsider kommer fram till stranden, säger hans vördnadsvärde broder:

"Jo — det är viktigt att veta, var stenarna ligger."

Uppenbarligen finns det ibland naturliga förklaringar också till s k mirakler.

Gunnar Weinberg
Stockholm

Årets Folkbildare och Årets Förvillare utsedda

Styrelsen har utsett **Klas Fresk** till årets folkbildare och **Amelia Adamo** till årets förvillare.

Motiveringen till att Klas Fresk blivit Årets folkbildare 1988 lyder:

"Tom Tits Experiment (i Södertälje) är en plats där barn får göra egna upptäckter. Allt är upplagt för att stimulera nyfikenhet och kritiskt tänkande. Initiativtagaren Klas Fresk har gått i spetsen för en folkbildande insats som borde leda till efterföljd i andra delar av landet. Barn måste få chansen att lära genom att ifrågasätta och undersöka."

Motiveringen för att Amelia Adamo blivit Årets förvillare 1988 lyder:

"Aftonbladets söndags- och hälsobilagor har betydligt mindre gemensamt med modern undersökande journalistik än med gammaldags marknadsskoj med humbugmediciner. Principen tycks vara att det som säljer inte ska ifrågasättas, allra minst med vetenskapliga argument. Amelia Adamo står i ledningen för denna nvelskåderiets och det okritiska tänkandets journalistik."

Detta är andra gången som vi delar ut de båda utmärkelserna. Hans Rehnvall utnämndes till årets folkbildare 1987 för sina populärvetenskapliga TV-program. Dag Stålsjö utnämndes till årets förvillare 1987 för sina okritiska TV-program om bl a evighet-smaskiner, slagrutor och fornsvensk historia.

Intresset och engagemanget för utmärkelserna är stort i föreningen. I år kom det in sammanlagt 15 nomineringar från medlemmarna. Det var gott om goda kandidater, och styrelsen ägnade ett långt och intensivt styrelsemöte åt beslutet.

Det delas ut många utmärkelser och priser i det här landet. I senaste numret av Folket i Bild/Kulturfront läser vi om ett pris vi har missat.

Arbetaren 3/89

Föreningen Vetenskap och Folkbildning tilldelade 1988 Amelia Adamo priset "Årets förvillare". Hon har varit kvinnan bakom Aftonbladets framgångsrika söndagsbilaga och lett satsningen på spåkonster och medicinsk humbug.

I motiveringen heter det att "Amelia Adamo står i ledningen för denna nvelskåderiets och det okritiska tänkandets journalistik".

En verkligt välförtjänt utmärkelse. Det kan för övrigt noteras att samma insats 1987 gav Amelia Adamo Stora Journalistpriset...

delar av landet, skriver föreningen Vetenskap och folkbildning. Foto: Annika Jansson.

Länstidningen, Södertälje

Fresk - årets folk- bildare

■ SÖDERTÄLJE: Klas Fresk, initiativtagaren till Tom Tits experiment, har utsetts till Årets folkbildare 1988.

Det är föreningen Vetenskap och folkbildning som står för utmärkelsen.

Tom Tits experiment är en plats där barn får göra egna upptäckter. Allt är upplagt för att stimulera nyfikenhet, aktivitet och kritiskt tänkande, lyder bland annat juryns motivering.

Utmärkelsen delades ut första gången förra året. TV-journalisten Hans Rehnvall blev då utsedd för sina populärvetenskapliga TV-program.

Föreningen utser också årets förvillare. I år föll valet på Amelia Adamo, entusiasterna bakom Aftonbladets satsning på "spåkonster och humbug".

Navelskåderi värt sitt pris

Årets folkbildare 1988 är Klas Fresk. Han är idégivare till "Tom Tits Experiment" i Södertälje, där barn får göra egna upptäckter. "Allt är upplagt för att stimulera nyfikenhet, aktivitet och kritiskt tänkande", sägs i motiveringen.

Årets förvillare är Amelia Adamo, Aftonbladets söndagsbilagas idégivare och den som stod bakom satsningen på spåkonster och medicinsk humbug. "Amelia Adamo står i ledningen för denna nvelskåderiets och det okritiska tänkandets journalistik." Så står det i motiveringen.

Både årets folkbildare och årets förvillare utnämns av föreningen Vetenskap och Folkbildning.

FOLKET I BILD 1/1989

ÅS

Amelia Adamo DN,
på Aftonbladet fick däremot titeln Årets förvillare av samma förening. Motiveringen lyder "Aftonbladets söndags- och hälsobilagor har betydligt mindre gemensamt med modern undersökande journalistik än med gammaldags marknadsskoj med humbugmediciner. Principen tycks vara att det som säljer inte ska ifrågasättas, allra minst med vetenskapliga argument. Amelia Adamo står i ledningen för denna nvelskåderiets och det okritiska tänkandets journalistik."